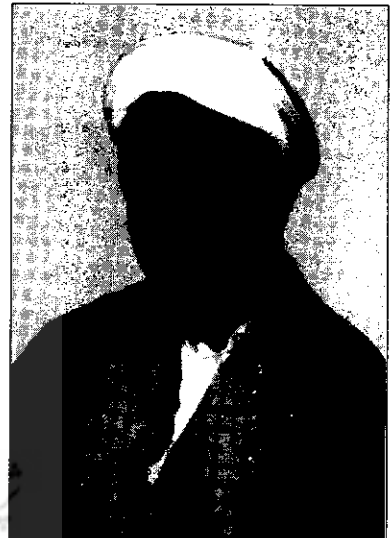

حوزه‌های علمیه در سال ۸۷

حجت‌الاسلام و المسلمین دکتر حمید پارسانیا
عضو هیات علمی دانشگاه باقر العلوم
E-mail: Parsania20@yahoo.com

۱. وقایع تأثیرگذار

نظام اجتماعی، هویتی معرفتی و علمی دارد و نخایر معرفتی و کانون‌های مولد علم عمیق‌ترین نقش را در حفظ هویت اجتماعی و بیشترین تأثیر را در تغییرات و تحولات اجتماعی دارا هستند.

حوزه‌های علمیه یکی از دو کانون علمی و معرفتی جامعه می‌باشند. این نهاد علمی از جهت اشتغال به سرمایه‌های تاریخی، تمدنی، اسلامی و شیعی، نقشی بی‌بدیل دارد و همین امر توانمندی‌های ویژه‌ای را برای این نهاد در تولید دانش فرهنگی و اسلامی پدید آورده است.

از منظر موجود و با توجه به حوادث سال جاری به برخی از اموری که در آینده و خصوصاً در سال ۸۷ نسبت به این نهاد تأثیرگذار است می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

الف) دیدار جمعی از فضلاء حوزه‌های علمیه قم، مشهد و اصفهان با مقام معظم رهبری

ب) به پایان رسیدن دوره شورای عالی حوزه علمیه

علمیه را همراهی می‌کند و در سال ۸۷ شاهد مدیریت جدید شورا خواهد بود. ترکیب شورای جدید به هر صورت که باشد، در آینده فعالیت‌های حوزه تأثیرگذار است. عوامل مختلفی در شکل‌گیری این ترکیب سهیم هستند. کلان کشور نظیر آموزش عالی، شورای

ج) تدوین نقشه جامع علمی کشور
د) هیأت ممیزه مراکز آموزشی حوزوی و دانشگاهی
ه) بودجه سال ۸۷
و) تدوین برنامه پنجم.

۲. دیدار فضلا

همان گونه که در سخن یکی از سخن‌گویان دیدار آمد، این اولین نشست رسمی برای فضلالی حوزه‌های علمیه با رهبری نظام بود و اهمیت نشست در محتوای گفت و گوه‌های آنان منجر به طولانی شدن جلسه به مدت حدود چهار ساعت شد.

نشست مزبور ظرفیت‌های علمی و معرفتی متنوع حوزه علمیه را در ابعاد داخلی و جهانی و در بخش‌های مختلف فقهی، فلسفی، کلامی و در سطوح پژوهشی، ترویجی و تبلیغی نشان داده و مطالبات این نهاد علمی را نسبت به مدیریت فرهنگی جامعه و نظام و همچنین مدیریت داخلی حوزه‌ها آشکار می‌ساخت.

خودآگاهی فضلالی حوزوی نسبت به ظرفیت‌های تاریخی و تمدنی این نهاد، افق‌های نوینی را در سطح مدیریت آن در سال‌های آتی خواهد گشود.

مجموعه گفت و شنودهای نشست توسط معاونت پژوهشی حوزه علمیه قم در یک جلد منتشر شد. مفاد این گفت و گوها در سازماندهی و مدیریت بخش‌های مختلف علمی و فرهنگی نظام که در تعامل با این نهاد قرار می‌گیرند نیز بدون شک تأثیرگذار است.

۳. ترکیب شورای عالی حوزه

ساعات پایانی سال جاری آخرین روزهای دوره فعلی شورای عالی حوزه

گسل معرفتی دو نظام حوزوی و دانشگاهی ریشه اصلی بحران معرفتی فرهنگ و تمدن اسلامی است و تا هنگامی که این گسل به گونه‌ای عمیق پوشیده نشود، نه مسائل فرهنگی تمدن اسلامی سازمان می‌یابد و نه مواجهات تمدنی اسلام با غرب راهکارهای شایسته خود را پیدا می‌کند

شورای عالی می‌تواند فعالیت‌های حوزه را در چارچوب ارتکازات تاریخی آن سازماندهی کند. در این صورت به دلیل این که حوزه‌های علمیه خصوصاً در سده اخیر با رانده شدن از سطوح مدیریت فرهنگی و علمی جامعه به قلمرو زندگی خصوصی در سطح فرهنگ عمومی محدود شده بودند، از رصد کردن مسائل معرفتی و خصوصاً علمی در سطح داخلی و یا جهانی محروم می‌ماند و به دنبال آن به موضع‌گیری‌های مضطربانه و روزمره نسبت به اصطکاکات و تهاجماتی که از ناحیه عوامل جهانی و یا نظام علمی رقیب بر حوزه فرهنگ دینی وارد می‌شود بسنده می‌کند و تداوم این مسیر در درازمدت متأسفانه شرایطی سخت‌تر از قبل از انقلاب را برای حوزه‌های علمیه شیعی به دنبال خواهد آورد.

۴. نقشه جامع علمی کشور

نقشه جامع علمی کشور در حال تدوین است و این نقشه باید ناظر به مسائل علمی کشور و چشم‌انداز مطلوب آن باشد.

از مهمترین چالش‌های دنیای اسلام بلکه کشورهای غیر غربی با دنیای غرب، چالش علمی است، مدیران اجتماعی و علمی کشورهای اسلامی و حتی روشنفکران آنان در صد ساله اخیر متأسفانه این چالش را به محدوده دانش ابزاری، فناوری، تکنولوژی و فاصله‌ای که غرب با دیگر کشورها در این زمینه

عالی انقلاب فرهنگی بوده و باید ناظر به ابعاد فرهنگی دنیای اسلام و مسائل معرفتی و علمی جهانی باشد. ترکیب آینده شورای عالی ظرفیت عملکرد آن را در ابعاد فوق تعیین خواهد کرد.

شورای عالی می‌تواند فعالیت‌های حوزه را در چارچوب ارتکازات تاریخی آن سازماندهی کند. در این صورت به دلیل این که حوزه‌های علمیه خصوصاً در سده اخیر با رانده شدن از سطوح مدیریت فرهنگی و علمی جامعه به قلمرو زندگی خصوصی در سطح فرهنگ عمومی محدود شده بودند، از رصد کردن مسائل معرفتی و خصوصاً علمی در سطح داخلی و یا جهانی محروم می‌ماند و به دنبال آن به موضع‌گیری‌های مضطربانه و روزمره نسبت به اصطکاکات و تهاجماتی که از ناحیه عوامل جهانی و یا نظام علمی رقیب بر حوزه فرهنگ دینی وارد می‌شود بسنده می‌کند و تداوم این مسیر در درازمدت متأسفانه شرایطی سخت‌تر از قبل از انقلاب را برای حوزه‌های علمیه شیعی به دنبال خواهد آورد.

شورای عالی می‌تواند با بهره‌گیری

دارد، محدود کرده‌اند و حال آن که مسأله همان گونه که مورد توجه برخی از روشنفکران عرب نظیر حسن حنفی و دیگران قرار گرفته به مراتب عمیق‌تر از آن است، و ابعاد تئوریک و ساختار نظری معرفت علمی را نیز فرا می‌گیرد.

نقشه جامع علمی کشور که به گونه‌ای شتابزده در حال رقم خوردن است، در صورتی که بدون توجه به این مسأله مهم نگاشته شود و علم مناسب و هم‌افق با فرهنگ و تمدن اسلامی را در

در هر صورت چگونگی مواجهه نقشه جامع علمی کشور با این مسأله از جمله امور مهمی است که در آینده حوزه‌های علمیه تأثیری بنیادین دارد.

۵. هیأت ممیزه

گسل معرفتی دو نظام حوزوی و دانشگاهی ریشه اصلی بحران معرفتی فرهنگ و تمدن اسلامی است و تا هنگامی که این گسل به گونه‌ای عمیق پوشیده نشود، نه مسائل فرهنگی تمدن اسلامی

متأسفانه و یا خوشبختانه در دستور کار خود قرار نداده است، حضور یک مدیریت علمی ویژه نسبت به این مراکز می‌تواند برخی از تهدیدها را به فرصت تبدیل نماید.

تاکنون این مراکز در حوزه علمیه بدون یک کانون هوشیار و تصمیم‌ساز، در حاشیه شورای گسترش و هیأت‌های غیر مستقر در آموزش عالی رسمیت پیدا کرده و مراتب ارتقاء خود را طی کرده‌اند.

برخی از این مراکز از سال‌های گذشته به دنبال یک هیئت ممیزه ویژه جهت تدبیر مسائل این مراکز بوده‌اند و آموزش عالی نیز از دو سال گذشته وعده انجام آن را دارد و این مهم با درایت معاونت آموزش وزارت علوم نسبت به شورای گسترش انجام شده است. تأسیس یک کمیته واحد که با آشنایی نسبت به ابعاد و مسائل علمی حوزه‌های علمیه و شناسایی معیارهای ارتقاء مراحل مختلف گسترش و ارتقاء مؤسسات مزبور را دنبال نماید، بدون شک در آینده علمی حوزه‌های علمی اثری تعیین کننده خواهد گذارد.

۶. بودجه سال ۸۷

نظام آموزشی حوزوی در صورتی که فراتر از فعالیت‌های تاریخی خود قصد تعامل فعال با نظام دانشگاهی را داشته باشد، دست کم باید از امکانات اقتصادی مشابه با آن برخوردار باشد و دست کم سرانه هزینه مربوط به یک طلبه با سرانه هزینه دانشجوی آموزش عالی مساوی باشد.

نظام اسلامی اگر قصد بهره‌وری از ظرفیت‌های حوزوی را برای حل مسائل اجتماعی خود دارد باید در تأمین این

نظام اسلامی اگر قصد بهره‌وری از ظرفیت‌های حوزوی را برای حل مسائل اجتماعی خود دارد باید در تأمین هزینه مربوط به طلاب مشارکت نماید

چشم انداز خود قرار ندهد، پی‌آمد مثبتی را به دنبال نخواهد داشت و مسأله‌ای از مسائل تاریخی و تمدنی اسلام را حل نخواهد کرد.

تدوین نقشه جامع با چشم انداز مطلوب بدون توجه به حوزه‌های علمیه که بخش عظیم میراث علمی و فرهنگی اسلام را به صورت زنده در خود ذخیره دارد ممکن نیست.

اگر پرداختن به این مهم و مسائلی از این قبیل در دستور کار مدیریت حوزه نیست که نیست، دست کم که توجه نویسندگان نقشه جامع به آن می‌تواند تأثیری شگرف در تبیین جایگاه حوزه‌های علمیه در نظام علمی کشور و به دنبال آن در برنامه‌ریزی‌های مناسب با آن داشته باشد.

سازمان می‌یابد و نه مواجهات تمدنی اسلام با غرب راهکارهای شایسته خود را پیدا می‌کند.

مراکز آموزشی عالی که در حاشیه حوزه‌های علمیه شکل گرفته‌اند نقشی مهم نسبت به این مسأله ایفا می‌کنند. اگر این مراکز از جهت علمی درست سازمان نیابند با بسط نظام معرفتی مدرن از طریق حذف نظام معرفتی علمی - دینی خصوصاً در قلمرو علوم انسانی به حل مشکل می‌پردازند، و اگر درست سازمان یابند، فرصت بسط بنیادهای معرفتی دین را در قلمرو علوم انسانی از طریق تعامل سازنده و مفید پدید می‌آورند.

در شرایطی که مدیریت کلان حوزه به رغم برخی مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی پرداختن به این مهم را

هزینه مشارکت نماید.

استفاده از بودجه دولتی در طی سالیان گذشته با انگیزه‌های اجتماعی - سیاسی گوناگون محل گفت و گوهای گروه‌ها و جریان‌های مختلف اجتماعی بوده است و مهمترین استدلال ناظر به هراس از دولتی شدن حوزه‌های علمیه بوده است و حال آن که هیچ یک از گروه‌های فوق، محتوای آموزش عالی را به سبب استفاده از ردیف‌های بودجه، متهم به دولتی بودن نمی‌کنند. بودجه‌ای که برای سال ۸۷ در نظر گرفته شده است، می‌تواند در جهت حل مشکل مزبور مدیریت شود و البته اگر مدیریت حوزه نتواند مدیریت مناسب را نسبت به آن انجام دهد، بدون شک این

فرصت به صورت یک تهدید در خواهد آمد.

۷. برنامه پنجم

در برنامه چهارم جمهوری اسلامی ایران فصل مربوط به آموزش و پژوهش علمی با عنوان توسعه دانایی محور تعریف شده و هم چنین علم در حاشیه معنای مدرن توسعه در سطح تکنولوژی و فناوری مورد نظر قرار گرفته بود. امر مورد غفلت در برنامه چهارم هویت فرهنگی علم و نسبت علم با فرهنگ بود و حذف نام فرهنگ از آموزش عالی نیز واقعیتی است که بر حقیقت فوق گواهی می‌دهد. برنامه چهارم، توسعه کمی آموزش

عالی را در سطح فراتر از کشورهای اروپایی و پایین‌تر از آمریکا دنبال می‌کرد و نتیجه این امر نیز گسترش سخت‌افزاری علم و طرح مسأله آزاد اندیشی و نهضت نرم‌افزاری بود که درواکتش به این مسأله رخ داد.

اینک که برنامه پنجم در حال رقم خوردن است با پرسش از نسبت فرهنگ و علم می‌توان مدیریت علمی را با جهت‌گیری تولید علم مناسب با فرهنگ و تمدن اسلامی دنبال نماید و در این صورت ناگزیر به حوزه‌های علمیه دست کم به عنوان بخشی از ذخیره‌های علمی فرهنگی، تمدنی اسلام نگاه خواهد شد و جایگاه آن به حوزه فرهنگ عمومی محدود نخواهد گشت. ■

برای اشتراک ماهنامه مهندسی فرهنگی، اصل ویا کپی تکمیل شده فرم زیر را به نشانی دفتر نشریه ارسال فرمایید.
تهران، خیابان انقلاب اسلامی، خیابان فلسطين شمالي، شماره ۱۰۱، دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی،

دفتر نشریه، صندوق پستی: ۶۳۱۷-۱۴۱۵۵

تلفن: ۶۶۹۷۴۵۳۸ نمابر: ۶۶۴۰۲۵۱۲

پست الکترونیک: mohandesifarhangi@iranculture.org

نشانی پایگاه اطلاع رسانی: www.iranculture.org

فرم اشتراک ماهنامه مهندسی فرهنگی

نام: ..... نام خانوادگی: ..... سال تولد: .....

میزان تحصیلات: ..... نام سازمان: ..... شغل/پست سازمانی: .....

آدرس: .....

کشور: ..... استان: ..... شهر: ..... خیابان: .....

کوچه: ..... پلاک: ..... واحد: .....

کدپستی: ..... تلفن: ..... همراه: ..... فکس: .....

پست الکترونیک: .....

پیشنهاد و انتقادات: .....

